

YABANCI MAHKEME KARARLARININ TANINMASI VE TENFİZİNDE SIKLIKLA KARŞILAŞILAN HUKUKİ SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

LEGAL PROBLEMS FREQUENTLY OCCUR IN THE RECOGNITION AND ENFORCEMENT OF FOREIGN COURT DECISIONS AND SUGGESTIONS FOR SOLUTIONS

Zeynep Derya TARMAN*

Makale Bilgi

Gönderi: 26/09/2022
Kabul : 06/03/2023

Anahtar Kelimeler

Tanım ve Tenfiz,
Görevli Mahkeme,
Kamu Düzeni,
Teminat,
Harç,
Geçici Koruma
Tedbirleri,
Zorunlu Arabuluculuk.

Article Info

Received: 26/09/2022
Accepted: 06/03/2023

Keywords

Recognition and
Enforcement,
Competent Court,
Public Policy,
Security,
Court Fee,
Provisional Measures,
Mandatory Mediation.

Özet

Yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizinde uygulamada birçok farklı sorun yaşanmakta ve bu sorunlar yargılama faaliyetlerinin aksamasına, sürecin ise uzamasına neden olmaktadır. Öyle ki uyumsuzluğun tarafları çoğu zaman beklentilerine ulaşamamakta veya beklentilerine ulaşmak pahasına öngördüklerinden çok daha büyük masraflar yapmak durumunda kalmaktadırlar. Bu çalışmada, uygulamada yaşanan başlıca sorunlar olan; görevli mahkemenin tespiti, harçlar, yabancılık teminatı, yargılama usulü ve dava dilekçesindeki eksiklikler, MÖHUK m.50 ve devamında belirtilen şartlara ilişkin yaşanan aksaklıklar yahut yorum eksiklikleri, tebligat usulü, geçici koruma tedbirleri – ihtiyati tedbir ve zorunlu arabuluculuk hususları ele alınacak olup bu hususlara ilişkin olarak çözüm önerileri sunulmaya çalışılacaktır. Çalışmanın ilk bölümünde yargılama sürecinin başında yaşanan usulü problemler ele alınacak olup ikinci bölümünde ise MÖHUK'ta yer verilen ön ve esas şartlara ilişkin ortaya çıkan problemler incelenecektir. Son olarak ise uygulamada arz ettiği önem sebebiyle ihtiyati tedbir kararlarının tenfizi ve zorunlu arabuluculuk müessesesinin tanıma ve tenfiz davaları bakımından incelenmesi ile bu hususlara ilişkin çözüm önerileri ele alınacaktır.

10.21492/inuhfd.1180338

Abstract

Numerous difficulties arise in the recognition and enforcement of foreign decisions, which cause delays in judicial activities and prolong the process. In fact, the conflicting parties often cannot reach their expectations or even have to make much more expenses than they expected to reach the right to a fair trial. In this paper, the problems encountered in practice, such as the determination of the competent court, court fees, security, public order, and enforcement procedure, will be discussed, and solutions will be offered for these problems to be solved. In the first part of the paper, the procedural problems will be discussed and in the second part of the paper, the problems encountered in terms of the preliminary and basic conditions of recognition and enforcement within the scope of Article 50 and 54 of the International Private and Civil Procedure Law numbered 5718 will be examined in detail. Finally, under the titles of provisional measures and mandatory mediation, which are of particular importance in practice, the problems experienced in enforcement and solution recommendations will be evaluated.

 Bu eser [Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) ile lisanslanmıştır.

*Prof. Dr., Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı

Atıf Şekli | **Cite As:** TARMAN Zeynep Derya, "Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizinde Karşılaşılan Hukuki Sorunlar ve Çözüm Önerileri", İnÜHFD, 14(1), 2023, s.73-86. **İntihal** | **Plagiarism:** Bu çalışma intihal programında kontrol edilmiş ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been controlled via a plagiarism software and reviewed by at least two blind referees.

EXTENDED SUMMARY

This paper aims to identify the problems frequently encountered in practice regarding the recognition and enforcement of foreign court decisions and to present suggestions for solutions. Even though there are studies, including academic papers and theses, on the recognition and enforcement of foreign court decisions, jurisprudence and doctrine are insufficient to overcome the problems experienced in practice. Thus, most of the time, references are made to doctrine and judicial decisions on the recognition and enforcement of foreign arbitral awards, and the provisions applied to this subject are also applied in the recognition and enforcement of foreign court decisions by analogy. However, the unique characteristics of court decisions, the intimate relationship with the sovereignty of states, and the absence of a widely accepted international agreement on the recognition and enforcement of foreign court decisions made it necessary to study this subject.

In this paper, the problems that are frequently experienced in practice are discussed, and the problems that both foreign and domestic legal consultants or lawyers encounter that impede the trial process are compiled. The paper consists of seven sections, and these sections are listed as follows: Introduction, Procedural Problems, Problems Encountered in Terms of Pre-conditions for Recognition and Enforcement, Problems in Terms of Basic Conditions for Recognition and Enforcement, Interim Measures – Temporary Injunction, Mandatory Mediation, and Conclusion. Interim Measures – Temporary Injunction and Mandatory Mediation are included in a separate category due to their importance in practice. The categories of Problems Encountered in Terms of Pre-conditions for Recognition and Enforcement and Problems in Terms of Basic Conditions for Recognition and Enforcement are divided into sub-headings and have been specified to include the conditions set forth in Article 54 of the International Private and Civil Procedure Law. Thus, although this article enumerates the conditions necessary for recognition/enforcement in Turkey, each of these conditions brings different problems in practice. Therefore, it has been thought that evaluating these problems separately will be an accurate way to identify the source of the problems and offer solutions.

The conclusion reached as a result of the paper is that the Court of Cassation (Yargıtay) does not have a unity of jurisprudence in terms of foreign court decisions. This situation not only prolongs the proceedings but also increases the costs when the fees and security evaluations are considered. In addition to that, this situation does not provide predictability. In this context, it is deemed that it will be accurate and reasonable to establish specialized courts and for one of the chambers of the Court of Cassation to deal with recognition enforcement cases (which by their nature require expertise) to ensure a unity of jurisprudence. If this is achieved, it will speed up the process in terms of matters such as translation problems, procedural deficiencies, obtaining help from the competent authorities for more detailed research of international and bilateral agreements, the differences in format, and procurement of court fees.

Due to its importance in practice, Interim Measures – Temporary Injunction are discussed under a separate heading in the paper. In order to be able to take an interim injunction decision from Turkish courts, there must be a Turkish court authorized to examine the merits of the dispute, or no foreign state court should be authorized with a jurisdiction agreement concluded between the parties to examine the merits of the case. As there is no provision in the International Private and Civil Procedure Law stating that Turkish courts have a special authority to take interim measures and because the interim injunction is of a temporary nature, the condition for finalization in accordance with Article 50 is not fulfilled. This situation is considered a restraint for enforcement. Since this situation would harden to obtain the right or even make it impossible, it was emphasized that the problems existing in practice should be eliminated by adding a provision on this subject in the International Private and Civil Procedure Law. Finally, the issue of how to practice mediation in terms of recognition and enforcement of foreign court decisions has been evaluated, and it has been concluded that mediation is not a prerequisite for filing a recognition and enforcement case before the Turkish courts.

Throughout this paper, the scarcity of diversity and consensus in the case-law of the Court of Cassation constructed constraints in terms of identifying problems and suggesting solutions. Although there have been articles and thesis studies on this subject before, since no permanent and sustainable solution proposals have been made for the problems, this paper mainly focused on the solutions for the identified problems. It is assumed that this paper may be beneficial for practitioners and researchers as it offers solutions on the subject, and it is believed that the suggestions presented in the paper can also be a guide for the judicial authorities.

I. GİRİŞ

Yabancı ülke mahkemesince verilen bir kararın Türkiye’de etki doğurması ve icra edilebilmesi, bu kararın Türk mahkemelerinde tanınmasına ve tenfizine bağlıdır. Tanıma ve tenfizin gerçekleşmesi için ise Türk mahkemelerinde bir tanıma ve/veya tenfiz davası açılması gerekmektedir. Bu bağlamda doğrudan tenfiz milletlerarası veya ikili anlaşma bulunmadıkça kural olarak mümkün değildir. Nitekim Türk hukukunda tanıma ve tenfizin gerçekleşebilmesi için belli şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu şartlar Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’unun¹ (“MÖHUK”) 50 ve devamı maddelerinde düzenlenmektedir.

Türk mahkemelerinde görülen yabancı unsurlu bir mahkeme kararının tenfizi davasında hâkimin gözetmesi gereken koşullar MÖHUK’ta bulunmakla birlikte esasa ilişkin bir inceleme yapıp yapılmayacağı hususunda revizyon yasağı (esastan inceleme yapma yasağı) gündeme gelecektir. Türk hukuku bakımından revizyon yasağı kabul edildiğinden Türk mahkemeleri önüne gelen yabancı unsurlu bir uyuşmazlığa ilişkin tanıma ve tenfiz yalnızca kanunda belirtilen şartların varlığının incelenmesi yoluyla yapılacak olup hâkimin takdir yetkisi ya da ek koşullar getirmesi söz konusu olmayacaktır. Bu kapsamda belirtmek gerekir ki tanıma ve tenfiz şartları aynı olmakta yalnızca tenfizde tanımadan farklı olarak karşılıklılık şartı da aranmaktadır.

MÖHUK m.50 ve devamı hükümleri dikkate alındığında sayılan şartların ön şartlar ve esas şartlar olarak sınıflandırılması mümkündür. Nitekim ön şartlar bakımından MÖHUK m.50 uyarınca öncelikle yabancı bir mahkeme kararının verilmiş olması ve bu kararın kesinleşmiş olması gerekmektedir. Esas şartlar bakımından ise MÖHUK m.54 dikkate alınmaktadır. Madde hükmü incelendiğinde esas şartlar şu şekildedir: Karşılıklılık (yalnızca tenfizde), ilamın Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması, kamu düzenine açıkça aykırılık bulunmaması ve davalının savunma haklarına riayet edilmiş olması. O halde Türk mahkemelerince yalnızca bu şartlar incelenecek ve bu şartların varlığı halinde tanıma ve/veya tenfiz kararı verilecektir.

Uygulamada karşılaşılan sorunlar incelendiğinde, yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi bakımından özellikle usule ilişkin konularda çokça problem yaşandığı ve bu problemlerin çözümlerine ilişkin olarak çoğu zaman kanunlarda, yargı içtihatlarında ya da doktrinde yeknesak öneriler bulunmadığı görülmektedir. Bu çalışmada, uygulamada yaşanan başlıca sorunlar olan; görevli mahkemenin tespiti, harçlar, yabancılık teminatı, yargılama usulü ve dava dilekçesindeki eksiklikler, MÖHUK m.50 ve devamında belirtilen şartlara ilişkin yaşanan aksaklıklar yahut yorum eksiklikleri, tebligat usulü, ihtiyati tedbir ve zorunlu arabuluculuk hususları ele alınacak olup bu hususlara ilişkin olarak çözüm önerileri sunulmaya çalışılacaktır. Çalışmanın ilk bölümünde yargılama sürecinin başında yaşanan usulü problemler ele alınacak olup ikinci bölümünde ise MÖHUK’ta yer verilen ön ve esas şartlara ilişkin ortaya çıkan problemler incelenecektir. Son olarak ise uygulamada arz ettiği önem sebebiyle ihtiyati tedbir kararlarında yetki ve zorunlu arabuluculuk müessesesinin tanıma ve tenfiz davaları bakımından incelenmesi ile bu hususlara ilişkin çözüm önerileri ele alınacaktır.

II. USULE İLİŞKİN SORUNLAR

A. Görevli Mahkemenin Tespiti

MÖHUK m.51 uyarınca tenfiz davalarında Asliye Mahkemeleri görevlidir. Ancak, anılan hükümde yer verilen “Asliye Mahkemeleri” ibaresi bazı tartışmalara sebep olmaktadır. “Asliye Mahkemesi” ifadesinin Asliye Hukuk Mahkemesi mi yoksa Asliye Ticaret Mahkemesi olarak mı anlaşılması gerektiği hakkında doktrinde ve Yargıtay kararlarında henüz bir görüş birliği bulunmamaktadır². Uygulamada davacıları oldukça zor durumda bırakan bu tartışmanın çözüme kavuşturulması son derece önem arz etmektedir. Nitekim Hukuk Muhakemeleri Kanunu³ (“HMK”) m.1’de ifade edildiği üzere, mahkemelerin görevine ilişkin kurallar kamu düzenindedir ve dava şartı olan görev incelemesi mahkeme yargılamasının her aşamasında re’sen dikkate alınmaktadır. Bu sebeple görevli mahkemenin doğru tayini yargı makamlarının işini kolaylaştıracağı gibi yargılamaya ilişkin sürecin de uzamasını engelleyecektir.

Doktrinde bir görüş, Türk mahkemelerinde tanıma ve tenfiz davasına konu olacak yabancı mahkeme kararı ticari dava niteliğinde ise tanıma ve tenfiz davası bakımından Asliye Ticaret Mahkemeleri’nin görevli olması gerektiğini belirtir⁴. Bu görüş uyarınca görevli mahkeme olarak MÖHUK m.51 hükmünde “Asliye Hukuk Mahkemesi” yerine “Asliye Mahkemesi” ibaresinin tercih edilmiş olmasıyla kanun koyucu aile, ticaret, iş mahkemeleri gibi diğer Asliye Mahkemeleri’nin de kendi alanlarına giren hususlarda görevli olabileceğini amaçladığına işaret eder⁵. Ayrıca, kendi alanında uzmanlaşmış mahkemelerin aşağıda

¹ 5718 sayılı MÖHUK için bkz. RG: 12.12.2007, 26728.

² Asliye Ticaret Mahkemeleri’nin görevli olduğuna ilişkin kararlar için bkz. Yargıtay HGK, 15.06.2016, E.2014/1090, K.2016/819. <http://www.kanunum.com> (Erişim: 21.02.2023); Yargıtay 15.HD., 08.12.2015, E.2015/5244, K.2015/6250. <http://www.kazanci.com.tr> (Erişim: 21.02.2023); Yargıtay 11.HD., 02.05.2013, E.2013/5133, K.2013/8847. <http://www.lexpera.com.tr> (Erişim: 21.02.2023). Aksi yönde Asliye Hukuk Mahkemelerinin görevli olduğuna ilişkin kararlar için bkz. Yargıtay 15.HD., 28.02.2017, E.2016/6213, K.2017/832. <http://www.kanunum.com> (Erişim: 21.02.2023); Yargıtay 19.HD., 09.04.2015, E.2014/13776, K.2015/5121. <http://www.kazanci.com.tr> (Erişim: 21.02.2023).

³ RG: 04.02.2011, 27836.

⁴ NOMER, Ergin: Devletler Hususi Hukuku, 22. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2017, s.513; ÇELİKEL, Aysel/ERDEM Bahadır: Milletlerarası Özel Hukuk, 16. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2020, s.718; AKINCI, Ziya: Milletlerarası Özel Hukuk, 1. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020, s.216; GÜNGÖR, Gülin: Milletlerarası Özel Hukuk, 2. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2021, s.273; EKŞİ, Nuray: Mahkeme Kararlarıyla Milletlerarası Özel Hukuk El Kitabı, 1. Bası, Beta Yayınları, İstanbul 2022, s.223.

⁵ HUYSAL, Burak: “6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Getirilen Yenilikler Işığında Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Konusunda Bazı Tespitler”, MHB, 32(1), 2012, s.75-76, 75-101.

değinilecek olan MÖHUK m.54 (ç) bendi uyarınca bir tenfiz engeli teşkil eden kamu düzeni incelemesini yapmakta daha yetkin olabileceğini savunur⁶.

Doktrinde bu görüşe katılmayan yazarlar ise tenfiz davası sırasında Türk hâkiminin yabancı mahkeme kararını esastan incelemesinin mümkün olmayacağını (revizyon yasağı) gözetir. Bu görüş uyarınca, Türk hâkimi tanıma ve tenfiz davalarında yalnızca MÖHUK ya da sair milletlerarası anlaşmalarda yer alan tenfiz engelleri çerçevesinde bir inceleme yapacaktır. Dolayısıyla bu görüş, tanıma veya tenfiz davasını gören mahkemelerin uzmanlık alanlarının bu davalar yönünden bir fark yaratmayacak olduğuna işaret eder. Bu bakımdan her ne kadar tenfize konu yabancı ilam, bir ticari dava mahiyetinde de olsa Asliye Ticaret Mahkemeleri'nin uzmanlık alanını ilgilendiren bir inceleme yapılamayacağı gözetilerek tanıma ve tenfiz davalarında Asliye Hukuk Mahkemeleri'nin görevli olması gerektiğini savunur⁷.

Ekleme gerekir ki, göreve ilişkin benzer bir tartışma geçmiş yıllarda ticari dava niteliğindeki yabancı hakem kararlarının Türkiye'de tenfizi bakımından da söz konusu olmuştur. Ancak bu konu, kanuni bir değişikliğe gidilerek tartışmaya yer vermeyecek şekilde çözüme kavuşturulmuştur. 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun⁸ m.5. çerçevesinde yabancı hakem kararlarının Türkiye'de tenfizi hakkında Asliye Ticaret Mahkemeleri görevli kılınmıştır.

Bunun yanı sıra, tanıma ve tenfiz davalarında göreve ilişkin bu tartışmaların yalnız ticari davalarda değil, aile hukukuna ilişkin davaların tanınması ve tenfizi hakkında da gündeme gelebileceğine değinmek gerekir. 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun⁹ m.4 uyarınca aile hukukundan doğan davalara ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizinde Aile Mahkemeleri görevlidir. Ancak, anılan kanun 2003 tarihli olup, 2007 tarihli MÖHUK'un bu kanunun yerine geçip geçmediği konusunda kanunda açıklık bulunmamaktadır. Bu bağlamda aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizinde Asliye Mahkemeleri'nin mi Aile Mahkemeleri'nin mi görevli olacağı sorusu gündeme gelmiştir. Ancak, Yargıtay'ın bu meseleye ilişkin yaklaşımı istikrarlı olarak aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme ilamlarının tanınması ve tenfizinde Aile Mahkemeleri'nin görevli olduğu yönündedir¹⁰.

Görevli mahkemelere ilişkin bu tartışmaların ışığında halihazırdaki yasal düzenleme kapsamında kanaatimiz, tenfiz davalarında ticaret mahkemelerinin görevli olduğu yönündedir. Ancak, bu tartışmanın bertaraf edilmesi ve böylece tanıma ve tenfiz davalarının daha kısa sürede karara bağlanabilmesi için kanun koyucu tarafından yapılacak bazı değişikliklerin de gündeme getirilebileceği fikrindeyiz. Bu kapsamda getirilebilecek bir öneri tenfiz davalarına bakmak üzere hangi mahkemenin görevli olduğu hususunun kanunda açıkça belirtilmesi olarak kendini göstermektedir. Bu önerimizin yanı sıra tenfiz davalarının, tıpkı Milletlerarası Tahkim Kanunu¹¹ ("MTK") kapsamında hakem kararlarının iptalinde olduğu gibi doğrudan Bölge Adliye Mahkemeleri'nce görülmesi de kanun koyucu tarafından göz önünde tutulabilecek bir diğer husus olabilir. Böylece, İlk Derece Mahkemesi kararlarının istinaf ve temyiz süreçleri ile Bölge Adliye Mahkemesi ve ardından Yargıtay'a taşınması şeklinde ilerleyen sürecin kısaltılması sonucuna erişilebilir.

B. Harçlar

Harçlar Kanunu¹² m.4 uyarınca, "Yabancı bir mahkeme tarafından verilen ilamların tenfizi için açılacak davalardan, bu ilamlarda hükmolunmuş şeyin değeri, nevi ve mahiyetine göre (1) sayılı tarife gereğince harç alınır". (1) sayılı Tarife III. Bölümü uyarınca ise "konusu belli bir değerle ilgili bulunan davalarda hüküm altına alınan anlaşmazlık konusu değer üzerinden" belirli bir nispette harç alınacağı (nispi harç) alınacağı düzenlenmektedir. Bu kapsamda eda hükmü içermeyen davalar maktu harca tabidir.

Anılan bu iki hükmün tenfiz davaları bağlamında nasıl yorumlanması gerektiği konusunda, diğer bir ifadeyle tenfiz davası açacak kişinin yatırması gereken harcın maktu harç mı yoksa nispi harç mı olacağı sorusu hakkında Yargıtay kararlarında görüş birliği bulunmamaktadır. Kimi Yargıtay daireleri, kararlarında tenfiz davalarında maktu harç alınmasına hükmederken başkaca Yargıtay daireleri, kararlarında tenfiz davalarının nispi harca tâbi olduğu yönünde hüküm kurmuştur¹³. Bu çelişkili durum uygulamada davacıları büyük bir güçlük altına sokmaktadır.

Kanaatimizce, bu sorunun çözümünde tenfiz davalarının hukuki niteliği ve bu kapsamda mahkemenin tenfiz davalarında esastan bir inceleme yapmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Tenfiz davalarında MÖHUK m.50 vd. hükümleri çerçevesinde ya da kapsamına girdiği ölçüde milletlerarası veya ikili anlaşmalar çerçevesinde öngörülen şartlar uyarınca tenfize engel teşkil eden bir sebebin bulunup bulunmadığı incelenir. Esastan inceleme (*revision au fond*) yasağı ışığında tenfiz davalarında yabancı

⁶ EKŞİ, s.223; HUYSAL, s.75-76.

⁷ ŞANLI, Cema/ESEN Emre/ATAMAN-FİGANMEŞE İnci: Milletlerarası Özel Hukuk, 9. Bası, Beta Yayın, İstanbul 2021, s.735.

⁸ RG: 07.10.2004, 25606.

⁹ 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun için bkz. RG: 18.01.2003, 24997.

¹⁰ ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s.734; NÖMER, s.513; ÇELİKEL/ERDEM, s.718; AKINCI, s.216; EKŞİ, s.223. Bu yönde Yargıtay kararı için bkz: Yargıtay 2.HD., 25.05.2011, E.2010/20342, K.2011/9075. <http://www.kazanci.com.tr> (Erişim: 21.02.2023)

¹¹ RG: 05.07.2001, 24453.

¹² RG: 17.07.1964, 11756.

¹³ İlgili Yargıtay kararları için bkz. Yargıtay 11.HD., 15.9.2009, E.2009/5703, K.2009/8256. Aksi yönde, tenfiz davasının maktu harca tâbi olduğunu belirten karara örnek olarak bkz. Yargıtay 11.HD., 23.06.2014, E.2014/9333, K.2014/11865, <http://www.kazanci.com.tr> (Erişim: 21.02.2023); Yargıtay 11.HD., 10.11.2020, E.2020/6716, K.2020/4927. <http://www.kazanci.com.tr> (Erişim: 21.02.2023)

mahkeme kararının içeriği denetlenemez. Bu bakımdan tenfiz davaları, nispi harca hükmedilmesi gereken bir alacak davası kapsamında Türk mahkemesinin yapacağı incelemeden farklıdır ve maktu harca tabi olması gerekir. Nitekim Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (“UYAP”) üzerinden yapılan başvurularda tanıma ve tenfiz dava türü bakımından “maktu harç” ibaresine yer verilmiş olduğu görülmektedir.

Harçlar Kanunu m.4 lafzi açıdan yorumlandığında, davanın nevi ve mahiyetine yani türüne göre her somut olay bakımından ayrı bir değerlendirme yapılması gerektiği düşünülebilir. Örneğin, yabancı mahkeme kararının icrasının maddi bir değerinin olması ihtimalinde nispi harç yatırılmasının makul olduğu düşünülebilir. Ancak Harçlar Kanunu m.4 ve (1) Sayılı tarifeyi, bazı Yargıtay kararlarında olduğu gibi tenfiz davalarında nispi harç alınması gerektiği şekilde yorumlamanın en sakıncalı sonuçlarından biri, bu durumda davacının mükerrer harç yatırmak zorunda kalmasıdır¹⁴. Zira davacı hem davayı açtığı yabancı mahkemede hem de bu yabancı mahkeme kararının Türkiye’de tenfizi için Türkiye’de açtığı davada dava konusu değer oranında bir harç yatırmak zorunda kalacaktır. Eğer davacının yatırdığı harçların miktarı davacı açısından adil yargılanma hakkına erişim bağlamında aşırı bir güçlük yaratırsa bu durum, taraf olduğumuz Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m.6 kapsamında değerlendirilen mahkemeye erişim hakkının ihlali olarak yorumlanabilecektir¹⁵.

Yabancı mahkeme kararlarının tenfizi için ödenmesi gereken harç bakımından gerek Yargıtay içtihatlarında gerekse doktrinde bir açıklık olmaması yabancı ilamın tenfizi istemi ile dava açanların harç yatırırken ciddi sorunlarla karşılaşmasına neden olmaktadır. Nitekim, 2020 yılında Kayseri Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi’nce verilen kararda, davalının konusunun bir miktar paranın ödenmesine dayanan alacak talebine ilişkin olduğundan bahisle mahkeme, davalının maktu harç yatırdığını ancak nispi harç yatırmaması gerektiğini belirterek dosyanın ilk derece mahkemesine geri çevrilmesine karar vermiştir¹⁶. Aynı karar içerisinde istinaf mahkemesi, HMK m.344’e atf yaparak ilk derece mahkemesince verilen kesin süre içinde harç ve giderlerin tamamlanmaması halinde mahkemece başvurunun yapılmamış sayılacağına dikkat çekmiştir. İlgili karar değerlendirildiğinde, maktu harç yatıran ve mahkemece kesin süre verilerek nispi harç yatırmaması/tamamlaması kendisine bildirilen taraf bakımından, hukuki belirsizlik söz konusu olacağı gibi yargılamanın süresi uzayacak ve aynı zamanda davacı beklemediği bir masrafla karşı karşıya kalacaktır.

Bu tartışma çerçevesinde, yabancı hakem kararlarının tenfizinde maktu harç alınması yönündeki kanun değişikliğini hatırlamakta da fayda vardır. 492 sayılı Harçlar Kanunu ve (1) sayılı tarifesi “A) Mahkeme Harçları” başlıklı bölümünün “III. Karar ve İlam Harcı” başlık alt bölümü 1. fıkrasının (a) bendi uyarınca yabancı hakem kararlarının tenfizi davasında maktu harç alınacağı açıkça düzenlenmiştir. Dolayısıyla, harç meselesi yabancı hakem kararlarının tenfizi bakımından tartışmalı bir konu olmaktan çıkmıştır. Yabancı mahkeme kararlarının tenfizi davalarında da maktu harç alınmasına ilişkin bir kanun değişikliği yapılması uygulamadaki bu sorunu ortadan kaldıracaktır. Ayrıca bu yöndeki bir değişiklik, davacının mükerrer harç ödenmesinin önüne geçerek Türkiye’nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi bağlamındaki yükümlülükleri açısından da daha uygun olacaktır.

C. Basit Yargılama Usulü

MÖHUK m.55/f.1 uyarınca, tanıma ve tenfiz davaları basit yargılama usulü hükümlerine göre incelenerek karara bağlanır. Basit yargılama usulü, HMK’nın altıncı kısmında düzenlenmiştir. Buna göre, taraflar cevaba cevap ve ikinci cevap dilekçelerini vermezler (HMK m.317/f.3). Hâkim mümkün olan hâllerde tarafları duruşmaya çağırılmadan dosya üzerinden karar verir (HMK m.320/f.1). İddianın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı dava açılmasıyla; savunmanın genişletilmesi veya değiştirilmesi yasağı cevap dilekçesinin mahkemeye verilmesiyle başlar (HMK m.319). Anılan hükümler de göz önünde bulundurulduğunda, tenfiz davalarının basit yargılama usulü ile görülmesinin tarafların menfaatine ve tenfiz davalarının niteliğine uygun düşmediği söylenmelidir¹⁷.

Her ne kadar basit yargılama usulü daha hızlı bir tahkikat öngörerek tarafların zaman kaybetmesini önlemek amacı taşımakta ise de iddia ve savunmaların genişletilmesi bağlamında bazı sorunları barındırır. Zira tenfiz davaları basit yargılama usulüne göre görüldüğünden davacı cevaba cevap dilekçesi verememektedir. Bu durumda davacı, davalının cevap dilekçesinde ileri sürdüğü tenfiz engellerine ilişkin iddialara yönelik gerekli savunmayı yapamamaktadır. Davacıdan, davalının ileri sürebilmesi muhtemel tenfiz engellerine ilişkin savunmaları önceden tahmin ederek dava dilekçesini buna göre hazırlamasını beklemek uygulamadaki durum ile örtüşmemektedir. Ayrıca, bu durum davacının hukuki dinlenilme hakkını zedeleyebilmektedir ve doktrinde de makul bir düzenleme olarak görülmemektedir¹⁸. Nitekim uygulamada, tenfiz davaları basit yargılama usulüne tabi olmasına rağmen, tarafların “beyan dilekçesi” adı altında bir dilekçe sunarak iddia ve savunmalarını genişlettikleri bilinmektedir¹⁹. Ancak uygulamadaki bu durum iddia ve savunmaların genişletilmesi yasağına aykırıdır. Sonuç olarak, basit yargılama usulünün tenfiz davaları bakımından uygulamadaki ihtiyaca cevap veremediği görülmektedir. Bu bakımdan kanunda bir değişikliği gidilerek tenfiz davalarında da yazılı yargılama usulünün izlenmesi gerekmektedir.

¹⁴ ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s.742.

¹⁵ SARIOZ BÜYÜKALP, İpek: “Adil Yargılanma Hakkının Türk Tanıma ve Tenfiz Hukukuna Etkileri”, Tarman, Zeynep Derya (ed), Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Genç Milletlerarası Özel Hukukçular Konferansı, XII Levha Yayın, İstanbul 2018, s.123 vd.

¹⁶ İlgili karar için bkz. Kayseri BAM, 6 H.D., 31.01.2020, E.2020/131, K.2020/14. <http://www.lexpera.com> (Erişim: 21.02.2023)

¹⁷ ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s.725, dn.557.

¹⁸ ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s.725, dn.557.

¹⁹ ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s.725, dn.557.

Uygulamada karşılaşılan bir diğer husus ise dava arkadaşlığı²⁰ meselesine ilişkindir. Mecburi dava arkadaşlığı olması halinde tenfiz davasının ne şekilde olacağına ilişkin uygulamada bazı problemler ortaya çıkmaktadır. Özellikle tenfiz davası görülürken tüm davacıların yahut da tüm davalıların katılımı esastır²¹. Aksi halde davanın görülmesi hukuken mümkün olmayacaktır. O halde dava dilekçesi hazırlanırken bu hususa dikkat edilmesi sürecin uzamasını engelleyecek ve hukuki dinlenilme hakkından da tüm tarafların faydalanması sağlanacaktır.

D. Dava Dilekçesindeki Eksiklikler

Basit yargılama usulüne ilişkin yukarıdaki eleştirilerin yanı sıra davacıların MÖHUK m.53 çerçevesinde öngörülmüş olan ve dava dilekçesinde bulunması zorunlu bazı belgeleri²² eksik biçimde mahkemeye sunması halinde hâkimin ne yönde karar vereceği, bu eksikliğin yaptırımının ne olacağı hususuna da değinmek gerekir. Zira bu hususta da Yargıtay kararlarında bir görüş birliği bulunmamaktadır. Örneğin, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, tenfiz dilekçesinde yer alması gereken belgelerin eksikliği hâlinde HMK m.119/f.2 çerçevesinde davacıya bir haftalık kesin süre vermiş, ancak bu sürenin sonunda belgelerin ikame edilmediği hâllerde davanın açılmamış sayılacağını belirtmiştir²³. Bu karar doktrinde MÖHUK m.53'te sayılan belgelerin “delil” niteliğinde olduğu şeklindeki yaklaşım ile de paraleldir²⁴. Buna karşılık Yargıtay daha eski tarihli olmakla beraber başkaca kararlarında MÖHUK m.53'te sayılan belgelerdeki eksikliği, “dava şartı eksikliği” sayarak davayı usulden reddetmiştir²⁵. MÖHUK'ta özel olarak düzenlenmeyen ve sair kanun ya da milletlerarası anlaşmalarda da hakkında hüküm bulunmayan usul hukukuna ilişkin meselelerde hâkimin hukukunun (*lex fori*) uygulanması prensibi karşısında bu konuda HMK'nın ilgili hükümlerinden faydalanmak gerektiği kanaatindeyiz. Bu çerçevede HMK m.119/f.2 ışığında hâkimin MÖHUK m.52 ve 53 kapsamında dilekçedeki eksikleri re'sen dikkate alması ve eksikliğin bir haftalık kesin süre içinde tamamlanması halinde davanın görülmeye devam edeceği kanaatindeyiz.

Bu noktada ele alınması gereken bir diğer husus, apostil şerhidir. Yabancı mahkemeden verilmiş olan bir kararın Türk mahkemesine sunulmadan önce kural olarak yabancı ülkede bulunan Türk Büyükelçiliğince yahut Konsoloslüğünca tasdik edilmesi gerekmektedir. Ne var ki, uygulamada karşılaşılan güçlükler ve sorunlar neticesinde 5.10.1961 tarihinde “Yabancı Resmî Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması Hakkındaki La Haye Sözleşmesi”²⁶ hazırlanmıştır. Sözleşmenin 2. maddesi uyarınca akit devletlerden her biri, sözleşmenin kapsamına giren ve kendi ülkelerinde kullanılacak olan belgeleri onay işleminden muaf tutacaktır. Bu bağlamda belgenin diğer akit devletlerde doğruluğunun teyidi için apostil şerhi verilmesi ve bu sayede ülke temsilciliklerince herhangi bir onay alınmasına gerek kalmaması söz konusu olacaktır. O halde apostil, resmî makamlarca verilen belge veya kararlarının doğruluğunu gösteren bir tasdik şerhidir.

Yabancı mahkeme kararlarının tenfizi bakımından uygulamada önem arz eden apostil şerhi konusunda mahkemeler kimi zaman her belgede apostil şerhi bulunması gerektiğinden bahisle süre vererek eksikliğin giderilmesini talep etmektedir. Bu noktada mahkemeler, tenfiz kararı vermek için La Haye Sözleşmesi'nin 4. maddesi uyarınca yabancı ülkenin yetkili makamlarınca belgeye yahut da belgeye eklenecek bir kâğıt üzerine apostil şerhi konulması usulüne dikkat etmektedirler. Ne var ki, uygulamada mahkemeler kimi zaman Türkiye'nin başka devletlerle yaptığı ve apostil şerhinden muaf olmayı içeren ikili anlaşmaları atlamaktadırlar. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti bazı ülkelerle ikili anlaşmalar akdetmek suretiyle apostil şerhi şartından karşılıklı muafiyet sağlamıştır. Örneğin, Türkiye Cumhuriyeti ile Polonya Halk Cumhuriyeti arasında yapılan “Hukuki ve Ticari Konularda Adli Yardımlaşma Sözleşmesi”nin 13. maddesinin 1. fıkrası uyarınca akit tarafların ülkesinde yetkili makamlarca düzenlenmiş, verilmiş, onaylanmış ve resmi mühür taşıyan belgeler bakımından diğer akit devlette bu belgelerin tasdik edilmesine gerek bulunmamaktadır²⁷. O halde uygulamada bu hususun göz ardı edilerek her belgeden apostil şerhi istenmesi kanaatimizce süreci uzatacak ve yabancı davacılar bakımından hukuki belirsizlik yaratacaktır. Bu noktada uygulamada karşılaşılan apostile ilişkin problemleri ortadan kaldırmak için mahkemelerin Polonya ile yapılan anlaşmada olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti'nin bazı ülkelerle ikili anlaşmalar yaparak apostil

²⁰ Bir davada birden fazla davalının yahut davacının taraf sıfatını haiz olması durumu dava arkadaşlığı olarak nitelendirilmektedir. Dava arkadaşlığı mecburi ya da ihtiyari olarak ikiye ayrılmaktadır. Mecburi dava arkadaşlığında hak ya birden fazla kişiye yönelik olarak ya da birden fazla kişi tarafından ileri sürülmektedir. Bu halde mahkemece tüm davalılar veya davacılar bakımından tek bir hüküm verilmektedir. Bkz. POSTACIOĞLU, İlhan E./ALTAY, Sümer: Medeni Usul Hukuku Dersleri, 8. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020, s.302-322.

²¹ ŞANLI, Cemal: Hukuki Mütalaalarım, 1. Bası, Adalet Yayınları, Ankara 2016, s.403.

²² MÖHUK md.53'e göre tenfiz isteminde dilekçeye eklenecek belgeler şu şekildedir: (a) Yabancı mahkeme ilâmının o ülke makamlarınca usulen onanmış aslı veya ilâmı veren yargı organı tarafından onanmış örneği ve onanmış tercümesi, (b) İlâmın kesinleştiğini gösteren ve o ülke makamlarınca usulen onanmış yazı veya belge ile onanmış tercümesi.

²³ İlgili Yargıtay kararları için bkz. Yargıtay 11.HD., 11.12.2017, E.2017/4818, K.2017/7059. <http://www.kazanci.com.tr> (Erişim: 21.02.2023); Yargıtay 2.HD., 05.07.1994, E.1994/6006, K.1994/6993. <http://www.legalbank.net> (Erişim: 21.02.2023); Yargıtay 2.HD., 12.06.2008, E.2007/9930, K.2008/8463. <http://www.kazanci.com> (Erişim: 21.02.2023)

²⁴ ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s.741.

²⁵ İlgili Yargıtay kararları için bkz. Yargıtay 2.HD., 28.03.1994, E.1994/2085, K.1994/3103; Yargıtay 2.HD., 20.01.1994, E.1993/12856, K.1994/470. Kararlar yayımlanmamıştır; bkz. ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s.741, dn.586.

²⁶ Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, La Haye Sözleşmeleri; “5 Kasım 1961 Tarihli Yabancı Resmî Belgelerin Tasdikten Muaf Tutulmasına Dair Sözleşme (APOSTİL)”, https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/cocktarafilisoz/lahey/turkce_lah12.pdf, Erişim Tarihi: 16.07.2022. (Türkiye Cumhuriyeti de 08.05.1962 tarihinde sözleşmeyi imzalamış olup sözleşmenin 29.09.1985 tarihinden itibaren yürürlüğe girmesi ile akit devlet haline gelmiştir. Bkz. RG: 16.09.1984, 18517).

²⁷ RG: 23.07.1990, 20583.

şerhi şartını karşılıklı olarak kaldırdığını²⁸ dikkate alarak her davayı kendi içinde dikkatlice incelemesi gerekmektedir.

Bu kapsamda son olarak uygulamada çok sıklıkla karşılaşılan tercüme ve yabancı mahkeme kararının formatına/şekline ilişkin sorunları da ele almakta fayda bulunmaktadır. MÖHUK m.53/f.1 uyarınca tenfiz dilekçesine eklenmesi gereken belgelerin tercüme edilmesi gerekmektedir. Her ne kadar yeminli tercümanlardan yardım alınarak resmî belgelerin çevirisi yapılmakta ise de çoğu zaman birçok hukuki terimin karşılığı yanlış çevrilmekte veya çevrilememektedir. Bu durum ise sürecin uzamasına sebep olduğu gibi tarafların kendilerini yeterince ifade edememelerine ve yargılamanın eksik yapılmasına neden olmaktadır. Bu noktada daha deneyimli, birden çok dil bilen hâkimlerden oluşan ve özellikle hukuki çeviri konusunda uzmanlaşmış ihtisas mahkemelerinin kurulması yerinde olacaktır.

Bunun yanı sıra MÖHUK m.56'ya göre, “mahkemece ilamın kısmen veya tamamen tenfizine veya istemin reddine karar verilebilir. Bu karar yabancı mahkeme ilamının altına yazılır ve hâkim tarafından mühürlenip imzalanır.” Bu noktada her yabancı mahkeme kararının formatının Türk mahkemelerinin karar formatı ile aynı olmadığını belirtmekte fayda bulunmaktadır. Türk mahkemelerince verilen kararlarda hüküm fıkrası kararın sonunda yer almaktadır. Buna karşılık örneğin Alman mahkemelerince verilen kararlarda²⁹ önce hüküm fıkrası kurulmakta akabinde gerekçeler açıklanmaktadır. Bu farklılığa rağmen uygulamada bazen mahkemeler, bu şekilde farklı formatta olan mahkeme ilamlarının Türk mahkemelerince verilen kararlarla aynı formata haiz olduğunu düşünerek tenfiz kararının ekine yabancı mahkeme kararını koymak suretiyle işlem yapmaktadır ancak böyle bir ihtimalde kararın icrası noktasında bazı sorunlar yaşanabilmektedir. Nitekim icra dairelerince hüküm fıkrasının Türk mahkeme ilamlarında olduğu gibi belgenin sonunda yer aldığı düşünülerek hareket edilmesi yanlış yorumlamalara sebep olduğu gibi sürecin uzamasına da neden olmaktadır. Bu kapsamda hakkında tenfiz kararı verilen dosyalar yönünden mahkemelerin hüküm fıkrasını, icra makamlarının anlayacağı şekilde kurmasını ve şüpheye mahal vermeyecek netlikte belirtmesi isabetli olacaktır.

E. Dava Dilekçesinin Karşı Tarafa Tebliği

MÖHUK m.55/f.1 uyarınca, “tenfiz istemine ilişkin dilekçe duruşma günü ile birlikte karşı tarafa tebliğ edilir.” Davalının Türkiye’de bulunması halinde kendisine Tebligat Kanunu hükümlerine göre posta yoluyla tebligat yapılacaktır. Eğer davalı yurt dışında bulunuyorsa o zaman kendisine milletlerarası tebligat esasları uyarınca tebligat yapılacaktır.

Çekişmesiz yargı kararlarının tanınması ve tenfizi davalarında karşı taraf olmadığından yabancı mahkeme tarafından verilen kararın tanınması ya da tenfizi davalarında tebligat yapılacak bir kişi de bulunmamaktadır. Bu durumda gaiplik, ölmüş sayılma, cinsiyet değişikliği kararlarının tanınması için açılan davalarda davalı bulunmadığından tebligat yapılması gerekliliği bulunmamaktadır. Fakat MÖHUK m.55 uyarınca ihtilafsız kaza kararlarının tanınması ve tenfizinin de aynı hükme tabi olduğu ifadesinden hareketle uygulamada bu tür davalarda suni bir davalı yaratılmakta ve nüfus kütüğünde değişiklik yaratacak bu tür ilamların tanınması davaları nüfus idarelerine karşı açılmaktadır³⁰. Halbuki hasımsız ihtilafsız kaza kararlarında tebliğ hükmü uygulanmaz ve bu tür davalarda suni davalı yaratılması uygulaması yerinde değildir.

F. Teminat

Bir yabancı mahkeme kararına Türkiye’de kesin hüküm ve icra kabiliyeti kazandırmak isteyen davacının Türkiye’de tenfiz davası açması gerekir. Türkiye’de dava açacak yabancı gerçek ve tüzel kişilerin teminat yatırma mükellefiyetleri temel olarak MÖHUK m.48 uyarınca düzenlenmiştir. Ayrıca, MÖHUK m.1/f.2 çerçevesinde kapsamına girdiği ölçüde milletlerarası anlaşmalar ve ikili adli yardım anlaşmalarının ilgili hükümleri de yabancıların teminat yatırma yükümlülükleri kapsamında uygulama alanı bulacaktır.

MÖHUK m.48 uyarınca,

“Türk mahkemelerinde dava açan, davaya katılan veya icra takibinde bulunan yabancı gerçek veya tüzel kişiler, yargılama ve takip giderleriyle karşı tarafın zarar ve ziyanını karşılamak üzere mahkemenin belirleyeceği teminatı göstermek zorundadırlar.”

MÖHUK m.48/f.2 bu hükmün istisnasını teşkil eder ve bu hüküm uyarınca hâkimin yabancı gerçek ve tüzel kişileri karşılıklılık esasına göre teminat yatırmaktan muaf tutacağı düzenlenmiştir. Karşılıklılık Türkiye’nin taraf olduğu iki taraflı adli yardım anlaşmaları veya milletlerarası sözleşmeler vasıtasıyla sağlanabileceği gibi, kanuni veya fiili karşılıklılık bulunması halinde de yabancıların teminat muafiyeti söz konusu olabilir³¹. Türkiye, teminattan muafiyete ilişkin hükümler içeren birçok iki taraflı anlaşmaya tarafıdır³². Türkiye

²⁸ Diğer ülkelerle yapılan ve sınırlı sayıda olmayan bazı ikili anlaşmalara örnek olarak bkz. Makedonya: RG: 14.05.2000, 24049 md.14/1; Macaristan: RG: 23.07.1990, 20583 md.13/1; Azerbaycan: RG: 23.03.2004, 25411 md.12/1 (adli makam önündeki işlemler bakımından); Bosna Hersek: RG: 04.11.2007, 26690 md.12/1 (adli makam önündeki işlemler bakımından), Hırvatistan: RG: 24.05.2000, 24058 md.12/1; Litvanya: RG: 20.04.2004, 25439 md.7/2; Mısır: RG: 23.07.1990, 20583 md.23/1 (<https://diabgm.adalet.gov.tr/arsiv/sozlesmeler/ikili.html>).

²⁹ Benzer karar örnekleri için bkz. (https://en.justiz.de/onlinedienste/rechtsprechung/index.php?sessionid=B219D46C6B1436ABAE3C2F461A3EA680).

³⁰ EKŞİ, s.227.

³¹ İlgili Yargıtay kararları için bkz. Yargıtay 12.HD., 26.02.2015, E.2014/28848, K.2015/4079; Yargıtay 12.HD., 09.07.2012, E.2012/16820, K.2012/23886; Yargıtay 12.HD., 05.06.2012, E.2012/1510, K.2012/19223. <http://www.kazanci.com.tr> (Erişim: 21.02.2023)

³² Örneğin, Türkiye ile ABD arasında imzalanan 28.10.1931 tarihli İkamet Sözleşmesi’nin 1. maddesinde ‘en çok gözetilen ulus’ kaydı yer almaktadır. Türkiye ile ABD’nin birbirine tanıdığı ‘en çok gözetilen ulus muamelesi’nin bir sonucu olarak Türkiye, bir

teminattan muafiyeti öngören Hukuk Usulüne Dair La Haye Sözleşmesi³³'ne de taraftır. Ayrıca, taraf olduğumuz Avrupa İkamet Sözleşmesi³⁴ m.9 uyarınca da âkit devlet vatandaşları bakımından yabancı olmaları veya ülkede ikametgâh sahibi olmamaları sebebiyle diğer âkit devletlerde herhangi bir teminat veya depozito istenemeyeceği hükme bağlanmıştır.

Hukuk Usulüne Dair La Haye Sözleşmesi m.17 Türkiye'de dava açan tüzel kişilerin teminat yatırma muafiyeti açısından önem arz eden bir tartışmaya konu olmuştur.

Hukuk Usulüne Dair La Haye Sözleşmesi m.17 hükmüne göre:

“Âkit Devletlerden birisinde ikamet eden ve diğer bir devlet mahkemeleri huzurunda davacı veya müdahil olarak bulunan âkit bir Devletin vatandaşlarından yabancı olmaları veya o memlekette ikametgâh veya meskenleri bulunmaması sebebiyle, ne nam altında olursa olsun, herhangi bir teminat veya depozito istenemez.”

Yargıtay, 1954 tarihli La Haye Sözleşmesi'nin söz konusu 17. maddesinde öngörülen teminattan muafiyete ilişkin kuralı yalnızca gerçek kişiler bakımından uygulamaktadır. Yargıtay bu sonuca varırken iki gerekçeden hareket etmektedir. Bunlardan ilki anılan 17. madde hükmünde “vatandaşlık” (*nationality*) ibaresine yer verilmiş olması karşısında tüzel kişilerin vatandaşlığından söz edilemeyeceği ve dolayısıyla bu ibarenin tüzel kişileri dışlayacak şekilde kullanıldığının düşünülmesidir. Diğerisi ise Hukuk Usulüne Dair La Haye Sözleşmesi'ni tadil etmek amacıyla daha sonraki yıllarda hazırlanan ancak Türkiye'nin henüz onaylamadığı “Adalet Uluslararası Erişim Hakkında Sözleşme” m.14/f.1 uyarınca teminattan muafiyete ilişkin düzenlemede “tüzel kişiler de dahil olmak” üzere ibaresinin açıkça sözleşme metnine eklenerek vurgulanmış olmasıdır³⁵. Yargıtay Türkiye'nin henüz taraf olmadığı bu Sözleşme'deki ibareyi de göz önünde bulundurarak Hukuk Usulüne Dair La Haye Sözleşmesi m.17'nin tüzel kişileri kapsamadığı yönünde hüküm kurmaktadır³⁶. Kanaatimizce Yargıtay'ın bu yaklaşımı Hukuk Usulüne Dair La Haye Sözleşmesi'nin amacı ile örtüşmediği gibi yargıya erişim hakkını da zedelemektedir. Sözleşme'nin tüzel kişiler hakkında da uygulanması gerekmektedir³⁷.

Öte yandan, HMK'nın 84/1-a maddesi uyarınca, “Türkiye'de mutad meskeni olmayan Türk vatandaşının dava açması, davacı yanında davaya müdahil olarak katılması veya takip yapması hâlinde, davalı tarafın muhtemel yargılama giderlerini karşılamak üzere teminat yatırması gerekir.” Bu hükmün hemen ardından gelen HMK m.85 hükmü ise Türkiye'de mutad meskeni bulunmayan Türk vatandaşlarının teminat gösterme yükümlülüğünden muaf tutulacağı bazı istisnalar öngörmektedir. Türkiye'de mutad meskeni bulunmayan Türk vatandaşlarının teminat gösterme yükümlülüğünün tenfiz davalarında yabancı gerçek ve tüzel kişilerin teminat gösterme yükümlülüğü ile bağlantısını yaratan durum ise anılan HMK'nın 85 hükmünün yabancı kişiler bakımından da uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin tartışmadır. Örneğin, Türkiye'de mutad meskeni bulunmayan ancak Türkiye'de taşınmazı bulunan Türk vatandaşları HMK m.85 uyarınca teminat yatırmaktan muafıdır. Acaba, Türkiye'de taşınmazları bulunan ancak Türkiye ile karşılıklılığın sağlanamadığı bir devletin vatandaşı olan kişi yönünden HMK m.85 çerçevesinde teminat muafiyeti öngörülecek midir? Doktrindeki bir yaklaşım³⁸ ve Yargıtay'ın 2014 tarihli bir kararındaki³⁹ hükmü bu soruyu olumlu yanıtlamaktadır. Doktrinde ayrıca HMK m.85/f.1 (ç) bendi gözetilerek yabancı gerçek ve tüzel kişilerin ilamlı icra takibi yaptığı durumlarda da teminat yatırmaktan muaf tutulması gerektiği ifade edilmiştir⁴⁰. Buna karşılık, yabancıların Türk mahkemelerinde dava açarken teminat yatırmasına ve bu teminat yükümlülüğünden muafiyete ilişkin MÖHUK m.48'in özel hüküm mahiyetinde olduğuna dikkat çekilmiş ve bu hüküm uyarınca yabancı kişilerin teminattan muafiyeti hakkında yalnızca karşılıklılık esası kabul edilmiştir⁴¹. Bu nedenle, HMK m.85 hükmünün yabancılar bakımından uygulama alanı bulamayacağı belirtilmiştir⁴².

Kanaatimizce HMK m.85 uyarınca öngörülen istisnaların yabancı gerçek ve tüzel kişiler açısından da dikkate alınması uygun olacaktır. Yabancı kişinin söz gelimi Türkiye'de bulunan taşınmazı yargılama giderleri için zaten yeterli teminatı oluşturuyor olabilir. Veyahut ilamlı icra söz konusu ise yabancı kişinin haklılığı büyük ölçüde ortaya konmuş sayılabileceğinden teminata ayrıca hükümlenmesi gerekli görülmebilir. Nitekim MÖHUK m.48 hükmünün gerekçesinde hâkimin teminat belirlemede bir takdir yetkisi olduğuna yer verilmiş ancak kanunlaşma sırasında bu takdir yetkisi MÖHUK metnine aktarılmamıştır. Bu konuda kanuni bir değişiklik yapılması ve bu değişikliğe dayanılarak HMK m.85'te sayılan muafiyet sebeplerinin yabancılar için de uygulanması gerektiği kanaatindeyiz.

(X) devletine teminattan muafiyet hakkı tanıdığına, ABD 'en çok gözetilen ulus muamelesi'ne dayanarak Türkiye'den kendi vatandaşlarına (şirketlerine) da aynı muameleyi göstermesini talep edebilecektir.

³³ RG: 23.03.1972, 14137.

³⁴ RG: 20.04.1989, 20145.

³⁵ İlgili Yargıtay kararları için bkz. Yargıtay 12.HD., 11.02.2016, E.2015/26555, K.2016/3489. <http://www.kanunum.com> (Erişim: 21.02.2023)

³⁶ Bu kararlar için bkz. Yargıtay 12.HD., 11.02.2016, E.2015/26555, K.2016/3489; Yargıtay 12.HD., 02.07.2013, E.2013/17436, K.2013/24686. <http://www.kanunum.com> (Erişim: 21.02.2023)

³⁷ ESEN, Esen: “Hukuk Usulüne Dair La Haye Sözleşmesi Kapsamında Yabancı Tüzel Kişilerin Teminat Yükümlülüğünden Muafiyeti”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 9(1), 2018, s.1-26.

³⁸ TÖTÜNCÜBAŞI, s.209.

³⁹ İlgili karar için bkz. Yargıtay 3.HD., 16.06.2014, E.2014/1296, K.2014/9607. <http://www.kazanci.com> (Erişim: 21.02.2023)

⁴⁰ ÇELİKEL/ERDEM, s.671.

⁴¹ Türk vatandaşı olmayan gerçek ve tüzel kişiler bakımından teminattan muafiyetin ancak MÖHUK m.48/f.2 çerçevesinde karşılıklılık esasına göre öngörülebileceği yönünde bkz. NOMER, s.500.

⁴² NOMER, s.500.

MÖHUK'ta yabancı gerçek ve tüzel kişilerin Türkiye'de dava açmak için yatırması gereken teminat miktarının nasıl tayin edileceğine ilişkin özel bir düzenleme yer almamaktadır. Buna karşın, HMK m.87, Türkiye'de mutad meskeni olmayan Türk vatandaşlarının yatırması gereken teminatın miktarı ve şekli hakkında bir düzenleme içerir. Buna göre teminatın miktarı ve şekli mahkeme (ya da icra takibi söz konusu ise icra dairesi) tarafından olayın özellikleri ve şartlar dahilinde serbestçe belirlenecektir. MÖHUK m.48 çerçevesinde yabancı gerçek ve tüzel kişilerin göstermesi gereken teminat bedeli hakkında da bu hüküm kıyasen uygulanmaktadır.

Uygulamada bu teminat çoğunlukla döviz cinsinden⁴³ belirlenerek tayin edildiği gibi Yargıtay teminatın Merkez Bankası'na yatırılması yönünde hüküm kurmaktadır⁴⁴. Bu hususta önemle eklemek gerekir ki Türk hâkimi, yabancı gerçek veya tüzel kişi davacının yatırması gereken teminat miktarını takdir ederken yabancının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi tarafından güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkına saygılı biçimde hareket etmelidir. Ayrıca MÖHUK'ta özel bir düzenleme bulunmayan usul hukukuna ilişkin meselelerde iç hukukun usule ilişkin kurallarının uygulanması karşısında (*lex fori* prensibi) önemle belirtmek gerekir ki, teminat bir dava şartıdır. Dolayısıyla hâkim tarafından kendiliğinden teminata hükmedilir [HMK m.114/f.1(ğ)]. Mahkeme davacıya tayin ettiği teminatı yatırması için uygun bir süre verir. Belirlenen bu kesin süre içinde teminat gösterilmezse, dava şartı noksanlığından dolayı dava usulden reddedilir (HMK m.115).

Son olarak yukarıda açıklanan harç meselesi ile bağlantılı olarak yabancı mahkeme kararlarının tenfizi bakımından nispi harca hükmedilmesi halinde ayrıca yabancılık teminatının talep edilmesi, adil yargılamaya erişimde sıkıntı yaratacağı gibi masraf bakımından da uygulamada yabancı davacının ciddi bir maddi yük ile karşılaşmasına neden olacaktır.

III. TANIMA VE TENFİZİN ÖN ŞARTLARI BAKIMINDAN KARŞILAŞILAN SORUNLAR

A. Kesinleşme (MÖHUK m.50)

MÖHUK m.50 hükmünün lafzında da açıkça belirtildiği üzere, Türkiye'de tanınması ya da tenfizi talep edilen ilamin, verilmiş olduğu yabancı devlet hukuku uyarınca kesinleşmiş olması gerekmektedir. Türkiye'de tenfizi talep edilen yabancı mahkeme kararının kesinleşip kesinleşmediği yabancı devlet hukuku uyarınca belirlenecektir. Söz konusu yabancı kararın Türk hukuku uyarınca da kesinleşmiş olup olmadığına ilişkin ayrıca bir inceleme yapılmayacaktır. Kesinleşmenin yabancı hukuk açısından gerçekleşip gerçekleşmediği incelenecek olmakla beraber, şekli anlamda bir kesinleşme mi yoksa maddi anlamda bir kesinleşme mi aranması gerektiği yoksa kararın her iki anlamda da kesinleşmiş olması mı gerektiği konusunda doktrinde görüş ayrılığı bulunmaktadır⁴⁵. Kanaatimizce şekli kesinliğin gerçekleşmiş olması yeterlidir ve bu konuda MÖHUK'ta açık bir düzenleme yapılması gereği bulunmaktadır.

MÖHUK m.53'e göre, tenfiz isteminde dilekçeye yabancı ilâmın kesinleştiğini gösteren ve o ülke makamlarınca usulen onanmış yazı veya belge ile onanmış tercümesinin eklenmesi gerekir. Yabancı mahkeme kararının tenfizi bakımından kesinleşme dava şartı olduğundan mahkemece bu husus re'sen dikkate alınır. Bu noktada kesinleşmenin sağlanmadığı hallerde mahkeme HMK m.115/f.2 uyarınca eksikliğin tamamlanması için kesin süre verir. Bu süre içerisinde dava şartı noksanlığı giderilmemişse davayı dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddeder. O halde, yabancı mahkeme kararının tenfizi için kesinleşme şartı sağlanmadığı halde mahkemece kesin süre verilip bu sürenin sonunda sonuçların ne olacağı karşı tarafa açıkça bildirilir. Nitekim HMK m.94'e göre, kesin süreye ilişkin ara karar duraksamaya mahal vermeyecek kadar açık olmalı ve verilen sürenin amaca uygun, elverişli olması gerekmektedir. Aksi halde verilen hüküm hukuki sonuç doğurmayacaktır. Yargıtay'ın içtihatları da bunu destekler niteliktedir⁴⁶.

B. MÖHUK m.50 "Mahkeme" Şartı – İdari Kararların Tanınması ve Tenfizi

MÖHUK m.50 uyarınca, yabancı bir ülkeden alınmış bir kararın Türkiye'de icra olunabilmesi için aranan ön şartlardan ikincisi, kararın yabancı bir mahkeme tarafından verilmiş olmasıdır. Kural olarak, tenfize konu kararı veren yabancı makamın mahkeme niteliğini haiz olup olmadığını kararın verildiği ilgili yabancı devlet hukukuna göre belirlemek gerekir. Ancak, doktrinde de öne sürüldüğü üzere eğer tenfiz devletine göre söz konusu yabancı makam "mahkeme" niteliğini taşııyorsa bu şart gerçekleşmiş sayılmaz⁴⁷. O halde, yabancı belediye, noter ya da valilik gibi idari makamların verdiği kararların Türkiye'de tenfizi -kural olarak- mümkün değildir⁴⁸.

Bu bağlamda, milletlerarası anlaşmalarda aksi öngörülmediği müddetçe yabancı idari makamlarca verilen kararların tanınması ve tenfizi mümkün değildir. Ne var ki, özellikle aile hukuku alanındaki ihtilaflarda, örneğin boşanma kararları bakımından pek çok yabancı devlet kendi iç hukukunda idari

⁴³ ÇELİKEL/ERDEM, s.673; ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s.553.

⁴⁴ İlgili Yargıtay kararı için bkz. Yargıtay 11.HD., 13.10.2015, E.2014/13901, K.2015/10418. <http://www.kanunum.com> (Erişim: 21.02.2023)

⁴⁵ Türk doktrinindeki baskın görüşe göre bu kesinleşme şartı, kararın verildiği hukuka göre hem şekli hem de maddi anlamda kesinleşmesini gerektirmektedir. Bkz. ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s.643; NÖMER, s.508; ÇELİKEL/ERDEM, s.792; AKINCI, s.143. Buna karşılık, doktrininde bir başka görüşe göre yabancı mahkeme kararının tanınabilmesi için verildiği ülke hukukuna göre şekli anlamda kesinleşmiş olması yeterlidir. Bu görüşü savunan yazarlar için bkz: Özkan Işıl/ TÜTÜNCÜBAŞI Uğur: Uluslararası Usul Hukuku, 2. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2017, s.184 vd.; EKŞİ Nuray: Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, İstanbul 2013, s.573.

⁴⁶ İlgili Yargıtay kararları için bkz. Yargıtay 8.HD., 26.05.2021, E.2019/3630, K.2021/4428. <http://www.lexpera.com>; Yargıtay 2.HD., 07.02.2019, E.2018/8258, K.2019/696. <http://www.lexpera.com> (Erişim:21.02.2023)

⁴⁷ ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s.635; NÖMER, s.417.

⁴⁸ EKŞİ, s.229.

makamlarına (örn. belediyeler) yetki vermiş olabilmektedir. Örneğin, bir Türk vatandaşı yurtdışında idari makamların verdiği bir karar ile boşanmış olabilir. Söz konusu boşanma kararına MÖHUK m.50 uyarınca Türkiye’de hukuki etki tanınmaması yeniden evlenmek isteyen Türk vatandaşı için bir sorun teşkil edecektir. Bu sorunun çözümü için Nüfus Hizmetleri Kanunu⁴⁹ (“NHK”) m.27/A hükmü ile bir kanuni değişiklik yapılmıştır. Buna göre, yabancı makamlarca verilmiş olan boşanma, evliliğin butlanı, iptali ve mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin idari kararların nüfus müdürlüklerince belli şartlar çerçevesinde incelenerek (tanıma davasına gerek olmaksızın) nüfus kütüğüne tescili öngörülmüştür. Bu hüküm uygulamadaki ihtiyaca cevap verecek olumlu bir gelişme olarak yorumlanabilir. Ancak bu meselenin MÖHUK yerine NHK altında düzenlenmiş olmasının kanun yapma sistematığına uygun olmadığı kanaatindeyiz. MÖHUK m.50’ye istisna teşkil eden bu önemli hükmün MÖHUK’a aktarılması daha yerinde olacaktır. Öte yandan, NHK m.27/A’da anılan tescil işlemi öncesi aranan şartlardan biri olan kamu düzenine aykırılık incelemesinin idari personel tarafından nasıl uygulanacağı ve hukuki yönden denetlenebileceği de bir diğer endişe sebebi teşkil etmektedir.

Yabancı idari makamlarca verilen kararların tanınması ve tenfizi hakkında Türk hukukunda öngörülen bir diğer istisna ise milletlerarası evlat edinme kararları hakkındadır. NHK m.30 uyarınca, evlat edinme olaylarına ilişkin yabancı idari makamlarca verilen ve o ülkenin hukukuna göre kesinleşmiş olan veya kesin hüküm gibi sonuç doğuran karar ve belgeler Türkiye’de tanıma davasına konu edilebilir. MÖHUK m.50’ye önemli bir istisna teşkil eden bu hükmün de MÖHUK’a aktarılmasının sistematik açıdan daha uygun olacağı kanaatindeyiz.

IV. TANIMA VE TENFİZİN ESAS ŞARTLARI BAKIMINDAN KARŞILAŞILAN SORUNLAR

A. Karşılıklılık

MÖHUK m.58 uyarınca yabancı mahkeme kararlarının tanınmasında aranan şartlar ile tenfizde aranan şartların ayrıştığı tek koşul MÖHUK m.54/f.1 (a) bendinde yer verilmiş olan “karşılıklılık” (mütekabiliyet) koşuludur. Diğer bir ifade ile tanımda karşılıklılık aranmazken tenfizde aranır.

Karşılıklılık; hukuki, sözleşmesel veya fiili karşılıklılık olarak gerçekleşebilir. Yabancı mahkeme kararının tenfizi şartlarını inceleyen Türk hâkiminin karşılıklılığın gerçekleşip gerçekleşmediği hakkında bir araştırma yapması gerekir ve bu kapsamda Adalet Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü’ne de başvurabilir. Sözleşmesel karşılıklılık Türkiye’nin gerek ikili adli yardım anlaşmaları gerek çok taraflı milletlerarası anlaşmalar vasıtasıyla Türk mahkemesine yöneltilmiş olan tenfiz talebine konu mahkeme kararının verildiği ülke ile arasında ilamların tenfiz edileceğine ilişkin düzenlemeler içermesi halinde ortaya çıkar. Hukuki karşılıklılık ise Türk mahkemesine yöneltilmiş olan tenfiz talebine konu mahkeme kararının verildiği ülkenin tenfize ilişkin kurallarının Türk hukukunda aranan koşullara benzer olması ve bu anlamda birebir aynı şartları içermese bile Türk hukukunda arananlardan daha ağır şartlar içermemesidir⁵⁰. Son olarak, fiili karşılıklılık ise Türk mahkemesine yöneltilmiş olan tenfiz talebine konu mahkeme kararının verildiği ülkede Türk mahkemesi kararlarının tenfizinin fiiliyatta da mümkün olmasıdır.

Sözleşmesel ve hukuki mütekabiliyetin karşısında fiili karşılıklılığın arz ettiği önem bakımından Yargıtay kararları dikkate alınmalıdır. Yargıtay, hukuki ya da sözleşmesel karşılıklılığa rağmen fiiliyatta Türk mahkemesi kararlarının tenfiz edilmediğinin ortaya konulduğu durumlarda karşılıklılığın gerçekleşmediğine hükmetmiştir⁵¹. Bu bakımdan hukuki ya da sözleşmesel karşılıklılık, olumsuz fiili durum karşısında dikkate alınmamaktadır. Buna ilişkin olarak MÖHUK m.54/f.1 (a) bendinde bir değişiklik yapılması düşünülebilir. Zira kanun bu haliyle her üç karşılıklılık halini “veya” bağlacı ile sıralamakta ve aralarında bir hiyerarşi öngörmemektedir⁵². Ekleme gerekir ki, hukuki ya da sözleşmesel karşılıklılığın varlığına rağmen ilgili yabancı devlet mahkemelerine daha önce bir Türk mahkemesi kararının tenfizine ilişkin hiç talep götürülmemiş olduğundan fiili karşılıklılık ortaya konulamıyor ise bu durum bir tenfiz engeli teşkil etmeyecektir⁵³.

Yukarıda anılan karşılıklılık kriterinin tenfiz davaları bakımından bir şart olarak MÖHUK m.54’te düzenlenmiş bulunmasının yerindeliğinin sorgulanması gerekir. Keza doktrinde yalnızca tenfiz davaları bakımından aranan söz konusu karşılıklılık kriteri pek çok eleştiriye maruz kalmıştır. Siyasi gerekçeler ile kabul edilen ancak taraf menfaatine hizmet etmeyen bu kriterin kaldırılması önerilmiştir⁵⁴. Karşılaştırmalı hukuka bakılacak olursa İsviçre ve Fransız hukuklarında yabancı mahkeme kararlarının tenfizinde karşılıklılık esasının aranmadığı; Alman hukukunda ise karşılıklılığın yalnızca malvarlığına ilişkin taleplerde arandığı görülmektedir⁵⁵. Buna mukabil, doktrinde karşılıklılığın tenfiz davaları bakımından gerekli olduğu da savunulmuştur⁵⁶. Bu yaklaşım, yargı ve icra hakkının kullanılmasının bir egemenlik tasarrufu olduğu

⁴⁹ RG: 29.04.2006, 26153.

⁵⁰ ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE, s.656.

⁵¹ İlgili Yargıtay kararları için bkz. Yargıtay 11.HD., 30.01.2009, E.2008/1284, K.2009/980. <http://www.lexpera.com> (Erişim: 21.02.2023). Ayrıca bu yönde bkz. ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE, s.658.

⁵² NOMER, s.519; AKINCI, s.203.

⁵³ ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİĞANMEŞE, s.658; NOMER, s.519.

⁵⁴ ÖZKAN/TÜTÜNCÜBAŞI, s.190.

⁵⁵ SARIÖZ BÜYÜKALP, s.162 dn.103.

⁵⁶ SARIÖZ BÜYÜKALP, s.162 dn.103; ŞENSÖZ MALKOÇ, Ebru: Aile Hukukuna İlişkin Yabancı Kararların Tanınması, 1.Bası, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2017, s.256-257; DEMİRKOL, Özüm: Yabancı Mahkeme Kararlarının Tenfizinde Karşılıklılık Esası, 1.Bası, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2017, s.39 ve s.50; SARGIN, Fügen: “A Critical Analysis of the Requirements of Recognition and Enforcement of Foreign Judgments under Turkish Law”, IPRax-Heft 4/2008, 2008, s.355.

noktasından hareket eder ve Türk mahkemesi tarafından verilen kararları icra etmeyen bir devletin mahkemelerinin vereceği kararların icrasına izin verilmesini haklı görmez. Kanaatimizce karşılıklılık kriteri salt siyasi amaçlar güden ve dahası bu amaçları da tam olarak yerine getiremeyen bir araçtır. Karşılıklılık şartı, ilgili mahkeme kararının tarafları bakımından bir cezalandırıcı etki yaratmaktadır. Öyle ki, kimi zaman tenfiz talebinde bulunan kişi Türk vatandaşı olabilir ve karşılıklılık şartı Türk vatandaşı davacıyı çok güç bir durumda bırakabilir. Bunun yanı sıra, karşılıklılık şartının gerçekleşip gerçekleşmediğinin tayini hâkime ek bir külfet getirmekte ve yargılamanın uzamasına neden olmaktadır. Taraflar, yabancı ülke hukuklarındaki karşılıklılığa ilişkin uygulamanın her an değişebilme ihtimalini göz önünde bulundurmalıdırlar. Bu nedenlerle, karşılıklılık şartının ortadan kaldırılması yönünde MÖHUK m.54'e ilişkin bir kanun değişikliği yapılması gerektiği fikrindeyiz.

B. Kamu Düzeni

MÖHUK m.54/f.1 (c) bendi uyarınca Türk kamu düzenine açıkça aykırılık teşkil eden yabancı mahkeme kararlarının tanınması veya tenfizi mümkün değildir. Kamu düzeni kavramının açık bir kanuni tanımı bulunmamaktadır⁵⁷. Kamu düzeni kavramı, zamana ve yere göre farklılık arz eder. Kamu düzenine aykırılığın tespiti Türk hâkiminin önüne gelen her bir dava bakımından ayrı bir değerlendirme yapılmasını gerektirir. MÖHUK m.54 (ç) bendi ancak kamu düzenine “açıkça” bir aykırılık bulunması halinde uygulama alanı bulabilir ve bu açıdan son derece istisnai hallerde başvurulması gereken bir tenfiz engelidir. Örneğin, Türk hukukunun emredici hükümlerine aykırı bir yabancı mahkeme ilamı kategorik olarak Türk kamu düzenine aykırılık teşkil etmez.

Kamu düzeni kavramının kesin bir tanımının bulunmayışı karşısında özellikle tanıma ve tenfiz davalarında davacı bakımından şaşırtıcı olabileceği⁵⁸, kamu düzeninin müdahalesinin istisnaiğini ihlal eden ve bu kavramı geniş yorumlayan yargı kararlarıyla karşılaşılabilir. Öte yandan, Yargıtay yine şaşırtıcı biçimde kimi zaman kamu düzeni kavramını oldukça dar bir biçimde yorumlayarak, geleneksel yaklaşımından da ayrılabilir. Örneğin, Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu'nun 2012 tarihli kararında gerekçesiz yabancı mahkeme kararlarının tenfizi kamu düzeni bağlamında incelenmiş ve kararda salt gerekçesizliğin Türk kamu düzenine aykırı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu bu karara varırken Türk tanıma ve tenfiz hukukunda kabul gören esastan inceleme yasağına da vurgu yapmış ve gerekçeyi kararın esasına ilişkin olarak maddi hukuk kapsamında ele almıştır⁵⁹. Kanaatimizce bu yaklaşım esastan inceleme yasağının vurgulanması bakımından haklı olmakla beraber yabancı ilamın dayandığı gerekçe yalnızca maddi hukuk yönünden uygulanan hukukun doğru tatbik edilip edilmediği yönünden önem arz etmez. Gerekçe, yabancı mahkemenin adil yargılanma ilkesine saygılı biçimde davrandığının tespiti bakımından da önem arz eder. Öte yandan Anayasamız m.141/f.3 hükmü uyarınca da “[b]ütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır”. Ancak elbette kimi zaman ilgili yabancı devletin usul hukuku kuralları gereği bazı tür mahkeme kararları gerekçesiz biçimde yayınlanıyor olabilir. Kanaatimizce, bu nedenlerle her olayın somut özellikleri değerlendirilerek adil yargılanma ilkesini zedeleyici hallerde gerekçesizliğin Türk kamu düzeni müdahalesini haklı kılacak bir durum olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Tanıma ve tenfiz davalarında kamu düzeni incelemesi, davacıların hukuki güvenlik duygusunu zedeleyici ve taraflar için sürpriz etkisi yaratacak boyutlara ulaşmamalı; Türk kamu düzeni ancak yabancı ilamın Türk adalet anlayışı bakımından tahammül edilemez sonuçlar doğurması halinde devreye girmelidir. Kamu düzeni engeli tanıma ve tenfiz davalarının mesnetsiz iddialar ile uzamasına, sürüncemede kalmasına neden olabilecek bir kavram olarak düşünülemez. Kamu düzeni engelinin ancak Türk kamu düzenine açıkça aykırılık halinde ve istisnai olarak devreye girmesi gerekir.

Öte yandan, tenfiz davalarında uygulamada kimi zaman mahkemenin bilirkişi tayin etmek suretiyle kararın içerik bakımından denetimine varacak incelemelerde bulunduğu görülmektedir. Tanıma ve tenfiz davalarında kamu düzeni adı altında içerik denetimi yapılması esastan inceleme yasağına aykırılık teşkil eder.

⁵⁷ 2012 tarihli Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu kararında yer verilen kamu düzeni kavramı şu şekilde tanımlanmıştır: “[...] Kamu düzeni, niteliği gereği zamana, yere göre değişen, içeriğinin tespiti zor, her somut olaya göre değişiklik gösteren bir kavramdır. İlimi açıklamalara ve yargısal kararlara rağmen gelişen hukuk sistemlerinde bile tanımlı olmamasına rağmen “toplumun temel yapısını ve çıkarlarını koruyan kuralların bütünü” olarak tanım yapılabilir. Kamu düzeni kavramının müdahale alanı son derece geniş ve yoruma müsaittir. Hükmün gerekçesiz oluşundan dolayı kamu düzeni kavramından hareket ederek, yabancı ilamın verilmesinde işlenen usulün, uygulanan hukukun, ilamın icrasının meydana getireceği sonuçların incelenmesi suretiyle, bir kararın kamu düzenine aykırı bulunarak tenfizi mümkün olmayacaktır demek çok ağır bir neticeyi yaratmak olacaktır. Türk kamu düzeninin ihlalini gerektirecek haller çoğunlukla emredici bir hükmün açıkça ihlali halinde düşünülecektir. Fakat her emredici hükmün ihlali halinde veya her emredici hükmü ihlal eden bir yabancı kararın Türk kamu düzenine aykırı bulunduğunu söylemek olanaklı değildir. O halde, iç hukuktaki kamu düzeninin çerçevesi, Türk hukukunun temel değerlerine, Türk genel adap ve ahlak anlayışına, Türk kanunlarının dayandığı temel adalet anlayışına, Türk kanunlarının dayandığı genel siyasete, Anayasa’da yer alan temel hak ve özgürlüklere, milletlerarası alanda geçerli ortak prensip ve özel hukuka ait iyiniyet prensibine dayanan kurallara, medeni toplulukların müştereken benimsedikleri ahlak ilkeleri ve adalet anlayışının ifadesi olan hukuk prensiplerine, toplumun medeniyet seviyesine, siyasi ve ekonomik rejimine, insan hak ve özgürlüklerine aykırılık şeklinde çizilebilir. İç hukukta kamu düzeninin, tarafların uymak zorunda oldukları, kamu hukukundan ve özel hukuktan doğan ancak tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri kurallar olarak anlaşılması gerekir.” Yargıtay İBGGK, 10.02.2012, E.2010/1, K.2012/1. <http://www.kazanci.com> (Erişim: 21.02.2023)

⁵⁸ TARMAN, Zeynep Derya: “Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizinde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Bazı Tespitler”, *Public and Private International Law Bulletin*, 37(2), 2017, s.812.

⁵⁹ İlgili karar için bkz. Yargıtay İBGGK, 10.02.2012, E.2010/1, K.2012/1. <http://www.kazanci.com> (Erişim: 21.02.2023)

C. Davanın Savunma Haklarına Riayet Edilmiş Olması Şartı (m.54/ç) Bağlamında Tebligat Usulü

MÖHUK m.54 (ç) bendi uyarınca öngörülmüş olan bir diğer tenfiz engeli davalının savunma hakları ve tebligat usulü ile ilgilidir. Buna göre, o yer kanunları uyarınca, kendisine karşı tenfiz istenen kişinin hükmü veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde çağrılmamış veya o mahkemede temsil edilmemiş yahut bu kanunlara aykırı bir şekilde gıyabında veya yokluğunda hüküm verilmiş ve bu kişi yukarıdaki hususlardan birine dayanarak tenfiz istemine karşı Türk mahkemesine itiraz etmiş ise bu bir tenfiz engeli teşkil eder. Bu hüküm kapsamında yer verilmiş olan “o yer kanunları uyarınca, kendisine karşı tenfiz istenen kişinin hükmü veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde çağrılmamış” olması şartı milletlerarası tebligat hakkında bazı tartışmaları beraberinde getirmektedir.

Türkiye'nin taraf olduğu 1954 tarihli Hukuk Usulüne Dair La Haye Sözleşmesi ile 1965 tarihli La Haye Sözleşmesi⁶⁰ milletlerarası tebligat hakkında hükümler içerir. İç hukukta ise Tebligat Kanunu m.25 yabancı ülkeye yapılacak tebligat hakkında hükümler içerir.

Türkiye'nin 1965 tarihli La Haye Sözleşmesi m.10(a) hükmüne ilişkin koymuş olduğu çekince nedeniyle Türkiye'de bulunan kişilere doğrudan adı posta yolu ile tebligat yapılması geçerli bir tebligat usulü olarak addedilemez. Dolayısıyla, eğer tenfize konu yabancı ilamın kesinleşmesine ilişkin olarak davalıya yapılan tebligat bu şekilde adı posta biçiminde yapılmış ise ve bu durum davalı tarafından bir tenfiz engeli olarak ileri sürülmüş ise MÖHUK m.54(ç) bendi kapsamında bu durum bir tenfiz engeli teşkil edecektir.⁶¹ Buna karşın, anılan durumun aksine kişi, kendisine usulüne uygun tebligat yapıldığı halde bilerek mahkemeye gitmemiş ve karar gıyabında alınmış; daha sonra bu kararın tenfizi aşamasında savunma haklarının ihlal edildiğini öne sürmüştü bu durumun MÖHUK m.54(ç) bendi uyarınca bir tenfiz engeli teşkil etmemesi gerektiği belirtilmiştir⁶².

Savunma haklarının ihlal edilip edilmediği Türk usul hukukuna göre değil, kararı veren yabancı mahkemenin usul hukukuna göre belirlenecektir. Nitekim m.54(ç) bendine “o yer kanunları uyarınca” ifadesi kullanılarak savunma haklarının ihlal edilip edilmediğine ilişkin değerlendirmenin yabancı mahkemenin hukukuna göre yapılacağı açıkça vurgulanmıştır. O halde, tenfiz davasında davalı savunma haklarının ihlal edildiğini ileri sürerse, davacı vekillerinin tebligatın hukuka ve usulüne uygun şekilde yapıldığına ve hukuki dinlenilme hakkının doğru kullanıldığına dair yabancı mahkemeden belge istemeleri makul ve uygun olacaktır.

V. GEÇİCİ HUKUKİ KORUMALAR–İHTİYATİ TEDBİR

Esas hakkındaki davaya bakmaya yetkili bir Türk mahkemesinin bulunmadığı ya da tarafların aralarındaki uyuşmazlığın esası hakkında yabancı bir devlet mahkemesini yetkilendirdikleri hallerde Türk mahkemelerinden bir ihtiyati tedbir kararı alınması mümkün olamamaktadır. Zira, ihtiyati tedbir kararlarına ilişkin Türk mahkemelerinin yetkisi MÖHUK'ta bu konuda özel bir hükmün bulunmaması karşısında MÖHUK m.40'tan hareketle HMK m.390 uyarınca belirlenir. Bu hükme göre, davacı “dava açılmadan önce, esas hakkında görevli ve yetkili olan mahkemeden; dava açıldıktan sonra ise ancak asıl davanın görüldüğü mahkemeden” ihtiyati tedbir talebinde bulunabilir. İhtiyati tedbir kararı almak üzere yetkili bir Türk mahkemesinin bulunmaması durumunda taraflar ihtiyati tedbir kararını yurtdışında yetkili bir mahkemeden alabilirler. Ancak bu durumda da bu kararı Türkiye'de icraya koyamazlar. Zira, ihtiyati tedbir kararları geçici nitelikte olup kesinleşmiş değildir; bu bakımdan MÖHUK m.50'de aranan kesinleşme şartını sağlamaz. Bu tablo karşısında uygulamada HMK m.389'da yer verilen hakkın elde edilmesinin önemli ölçüde zorlaşmasından veya imkânsız hale gelmesinden veya gecikme nedeniyle ciddi bir zararın doğacağından endişe edilmesinin yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklar bakımından önüne geçilemediği ve ilgili tarafın menfaatlerinin zedelendiği açıkça görülmektedir. Mülga HUMK m.104 uyarınca bu soruna yol açmayan farklı bir kural öngörülmekteydi; buna göre “ihtiyati tedbire en az masrafla karar verecek ve kararı en hızlı icra edecek yer mahkemesi” yetkili mahkeme olarak belirlenmişti.

Doktrinde HMK m.390'ın taraflar arasında yabancı mahkemeleri yetkilendiren bir yetki sözleşmesinin bulunduğu durumlarda dahi bu yetki anlaşması yokmuşçasına ihtiyati tedbir konusu malvarlığının Türkiye'de bulunduğu yer mahkemesinde dava açılabilmesi yönünde yorumlanması gerektiği ifade edilmiştir⁶³. Nitekim doktrinde HMK m.390 hükmünün yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklardaki ihtiyaçlara cevap vermedeki bu eksikliği HMK'da değişiklik yapılmasına ilişkin bir kanun tasarısında da yer bulmuştur. Mart 2020'de Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Teklifi'nin 41. maddesi uyarınca HMK m.390/f.1'e “esas hakkında yabancı devlet mahkemesinin, hakemin veya hakem kurulunun görevli ve yetkili olması halinde, ihtiyati tedbir, bu talebe konu hak veya şeyin bulunduğu yer Türk mahkemelerinden talep edilir.” ibaresinin eklenmesi teklifi meclise sunulmuştur. Ne var ki, ilgili kanun değişikliği teklifi anılan hüküm çıkartılarak kabul edilmiştir. Bu durum uygulamadaki ihtiyaçlar düşünüldüğünde yerinde olamamıştır. Kanaatimizce doktrindeki eleştiriler gözetilerek kanunda bir değişiklik yapılması gerekir. Ancak bu meseleye ilişkin hükmün HMK'ya değil,

⁶⁰ RG: 17.06.1972, 14218.

⁶¹ İlgili Yargıtay Kararları için bkz. Yargıtay 11.HD., 20.02.2020, E.2018/3992, K.2020/1847. <http://www.lexpera.com.tr>; Yargıtay 11. HD., 19.02.2015, E.2015/1049, K.2015/2238. <http://www.lexpera.com.tr> (Erişim: 21.02.2023); Yargıtay 11.HD., 06.04.2012, E.2012/3175, K.2012/5547. <http://www.kazanci.com> (Erişim: 21.02.2023)

⁶² NOMER, s.535.

⁶³ ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s.610; ÇELİKEL/ERDEM, s.582-583; NOMER, s.487.

MÖHUK'a ayrı bir madde eklenmesi suretiyle yapılması daha isabetli olacaktır. Bu konuda Tiryakioğlu'nun kanun değişikliği önerisine⁶⁴ katılmaktayız. İlgili değişiklik önerisi şu şekildedir:

“Yabancı unsurlu uyuşmazlıklarda ihtiyati tedbir kararları, tedbir talebinin doğduğu esasa ilişkin uyuşmazlığın Türkiye’de görüldüğü ya da görüleceği mahkemeden talep edilir. Türk mahkemelerinde veya yabancı ülke mahkemelerinde görülecek ya da görülen uyuşmazlıklarla ilgili ihtiyati tedbir kararları, Türkiye’de tedbir konusu mal veya hakkın bulunduğu yer mahkemelerinden de talep edilebilir.”

Önemle eklemek gerekir ki, anılan sorun tarafların geçerli bir tahkim anlaşmasına dayanarak aralarındaki uyuşmazlığın çözümü için tahkime başvurdukları durumlar bakımından aşılmıştır. Zira, MTK m.1/f.3 uyarınca ihtiyati tedbir kararı almaya ilişkin MTK m.6, MTK'nın kapsamına girmeyen tahkim yargılamaları bakımından da (örneğin, tahkim yeri Fransa olmak üzere Milletlerarası Ticaret Odası tahkim kurallarına tabi bir tahkim yargılamasında) uygulama alanı bulacaktır. Bu madde ile tahkim yeri Türkiye’de olmayan ya da MTK'nın uygulanmasının taraflarca seçilmediği milletlerarası tahkim yargılamalarında ihtiyati tedbir kararı almak üzere MTK m.3 uyarınca belirlenecek yetkili bir Türk mahkemesi tesis edilmiştir. Buna göre, davalının yerleşim yeri veya olağan oturma yeri ya da işyerinin bulunduğu yer Asliye Hukuk Mahkemesi veya dava konusuna göre Asliye Ticaret Mahkemesi (Ek Madde 1); davalının Türkiye’de yerleşim yeri, olağan oturma yeri veya işyeri yoksa İstanbul Asliye Hukuk Mahkemesi veya dava konusuna göre Asliye Ticaret Mahkemesi (Ek Madde 1) görevli ve yetkili olacaktır. Yukarıda da vurgulandığı üzere, esasa ilişkin uyuşmazlık hakkında yabancı devlet mahkemelerinin yetkilendirildiği durumlar ve uygulamadaki sorunlar gözetilerek benzer bir düzenlemenin MÖHUK'ta da yapılması gereği açıktır.

VI. ZORUNLU ARABULUCULUK

Türk milletlerarası usul hukukunda hâkim olan *lex fori* prensibi gereği, yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklar hakkında Türk mahkemelerine başvurulduğunda halihazırda yürürlükte bulunan ilgili kanunlar uyarınca öngörülmüş olan iş ve tüketici davaları ile ticari davalarda zorunlu arabuluculuk bir dava şartı olarak re'sen gözetilecektir. Diğer bir ifade ile yabancılık unsuru içeren uyuşmazlık iş, tüketici ya da ticaret hukukuna ilişkin bir konuda ise kural olarak davanın Türk mahkemelerince görülmesinden önce zorunlu arabuluculuk sürecinin tamamlanmış olması bir dava şartıdır. Zorunlu arabuluculuğa başvurulmadan dava açılmış ise 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu⁶⁵ (“HUA”) m.18A/2 uyarınca herhangi bir işlem yapılmaksızın davanın, dava şartı noksanlığı sebebiyle usulden reddine karar verilecektir.

Söz konusu düzenlemeler ışığında her ne kadar yabancılık unsuru içeren ve yukarıda anılan konulardaki davalarda arabuluculuk bir dava şartı ise de bu şart tanıma ve/veya tenfiz davalarını kapsamaz. Uygulamada tanıma ve tenfiz davaları hakkında da – tanınması ve tenfizi istenen yabancı ilamın yukarıda sayılı dava konularından biri hakkında olması durumunda – zorunlu arabuluculuğa başvurulması yönünde yanlış bir uygulamanın geliştiği gözlemlenmektedir⁶⁶. Tanıma ve tenfiz davalarında tanımaya ya da tenfize konu yabancı mahkeme kararı Türk Ticaret Kanunu (“TTK”), İş Mahkemeleri Kanunu (“İMK”) ya da Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (“TKHK”) kapsamında zorunlu arabuluculuğun öngörüldüğü türden bir uyuşmazlığa ilişkin olsa dahi tenfiz davası öncesinde zorunlu arabuluculuk prosedürü uygulama alanı bulmayacaktır. Türk mahkemelerinde görülen yabancı unsurlu bir mahkeme kararının tenfizi davasında revizyon yasağı (esastan inceleme yapma yasağı) söz konusu olduğundan tanınması ve tenfizi istenen yabancı ilamın Türk hukukunda zorunlu arabuluculuğa tabi bir konu olmasının bir önemi bulunmamaktadır.

VII. SONUÇ

Yabancı mahkeme kararlarına Türkiye’de hukuki etki tanımak için açılan davalarda karşılaşılan problemlerin incelenmesi neticesinde varılan sonuç, özellikle Yargıtay’ın bir içtihat birliğine sahip olmaması ve bu durumun yargılama sürecini uzattığı gibi harç ve teminat hakkında yapılan değerlendirmeler düşünüldüğünde masrafları da arttırdığı yönündedir. Nitekim gerek tanıma ve tenfizin ön şartları gerek esas şartları gerekse de usule ilişkin çeşitli konularda Yargıtay’ın içtihatları değişiklik göstermektedir. Bu kapsamda tanıma ve tenfiz davalarında içtihat birliği sağlanması açısından Yargıtay dairelerinden birinin tanıma ve tenfiz davalarına bakması yerinde olacaktır. Ayrıca belirtmek gerekir ki, Yargıtay’ın belirli dairesinin tanıma ve tenfiz davaları için görevlendirilmesi yargılama sürecinde karşılaşılan tercüme sorunları, usulü eksiklikler, milletlerarası ve ikili anlaşmaların daha detaylı araştırılması konusunda yetkili makamlardan yardım alınması, formata ilişkin farklılıkların dikkate alınması gibi hususlarda süreci hızlandıracağı gibi masrafların da azalmasına neden olacaktır. Ayrıca, tenfiz davalarının doğrudan Bölge Adliye Mahkemeleri’nce görülmesi de kanun koyucu tarafından göz önünde tutulabilecek bir diğer husus olabilir.

Bunların yanı sıra, geçici hukuki koruma tedbirleri bakımından da uygulamada birtakım sorunların yaşandığı gözlemlenmektedir. Nitekim uyuşmazlığın esası hakkında yetkili bir Türk mahkemesinin bulunmaması durumunda yahut da tarafların aralarında yetki sözleşmesi yapmak suretiyle esas hakkında yabancı bir devlet mahkemesini yetkilendirmesi halinde bir geçici hukuki koruma tedbiri olan ihtiyati tedbir kararının Türk mahkemelerinden alınması söz konusu olmayacaktır. Bunun temelinde yatan neden ise MÖHUK'ta Türk mahkemelerinin ihtiyati tedbir kararı almak konusunda özel bir yetkisinin olduğuna dair

⁶⁴ TİRYAKIOĞLU, Bilgin: “Yabancı Unsurlu Uyuşmazlıklarda Türk Mahkemelerinin İhtiyati Tedbir Kararı Alma Yetkisi”, Public and Private International Law Bulletin, 40(2), 2020, s.934.

⁶⁵ RG: 22.06.2012, 28331.

⁶⁶ ŞANLI/ESEN/ATAMAN-FİGANMEŞE, s.628-629 dn.380.

hüküm bulunmamasıdır. Ayrıca, ihtiyati tedbir kararının geçici nitelikte olması yabancı mahkemelerden alınan ihtiyati tedbir kararlarının Türkiye’de tanınıp tenfiz edilmesini de mümkün kılmamaktadır. Zira, MÖHUK m.50 uyarınca kesinleşmemiş bir mahkeme kararının tenfizi mümkün değildir. Bu hal ise hakkın elde edilmesini güçleştireceği, zorlaştıracacağı ve hatta imkânsız hale getirebileceğinden uyuşmazlık taraflarının zarara uğramasına ya da hakkını elde edememesine neden olacaktır. Bu bağlamda MÖHUK’ta konuyla ilgili bir düzenleme yapılarak uygulamada var olan sorunların giderileceği kanaatindeyiz.

Son olarak yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi bakımından arabuluculuk uygulamasının ne şekilde yapılacağı konusunda tartışmalar mevcuttur. Nitekim *lex fori* ilkesi uyarınca yabancılık unsuru içeren bir uyuşmazlığın ticari, tüketici ya da iş hukukuna ilişkin olması durumunda arabuluculuk, yargılama öncesi zorunludur ve dava şartıdır. Ne var ki, uyuşmazlık konusu ticari, tüketici ya da iş hukukuna ilişkin olsa dahi tanıma ve tenfiz davaları bakımından bu durum söz konusu değildir. Uygulamada her ne kadar aksi yönde işlemler yapılsa da niteliği gereği tanıma ve tenfiz davalarında bu durum söz konusu olmayacaktır.

Yazar Beyanı | Author's Declaration

Mali Destek | Financial Support: Zeynep Derya TARMAN, bu çalışmanın araştırılması, yazarlığı veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. | Zeynep Derya TARMAN who is the author has not received any financial support for the research, authorship, or publication of this study.

Yazarların Katkıları | Authors' Contributions: Bu makale yazar tarafından tek başına hazırlanmıştır. | This article was prepared by the author alone.

Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı | The Declaration of Conflict of Interest/Common Interest: Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir. | No conflict of interest or common interest has been declared by the author.

Etik Kurul Onayı Beyanı | The Declaration of Ethics Committee Approval: Çalışmanın herhangi bir etik kurul onayı veya özel bir izne ihtiyacı yoktur. | The study doesn't need any ethics committee approval or any special permission.

Araştırma ve Yayın Etiği Bildirgesi | The Declaration of Research and Publication Ethics: Yazar, makalenin tüm süreçlerinde İnÜHFD'nin bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyduğunu ve verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığını, karşılaşılabilecek tüm etik ihlallerde İnÜHFD'nin ve editör kurulunun hiçbir sorumluluğunun olmadığını ve bu çalışmanın İnÜHFD'den başka hiçbir akademik yayın ortamında değerlendirilmediğini beyan etmektedir. | The author declares that she complies with the scientific, ethical, and quotation rules of İnULR in all processes of the paper and that she does not make any falsification of the data collected. In addition, she declares that İnonu University Law Review and its editorial board have no responsibility for any ethical violations that may be encountered, and that this study has not been evaluated or published in any academic publication environment other than İnonu University Law Review.

KAYNAKÇA

- AKINCI, Ziya: Milletlerarası Özel Hukuk, 1. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020.
- ÇELİKEL, Aysel/ERDEM, Bahadır: Milletlerarası Özel Hukuk, 16. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2020.
- DEMİRKOL Özüm: Yabancı Mahkeme Kararlarının Tenfizinde Karşılıklılık Esası, 1. Bası, On İki Levha, İstanbul, 2017.
- EKŞİ, Nuray: Mahkeme Kararlarıyla Milletlerarası Özel Hukuk El Kitabı, 1. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2022.
- EKŞİ, Nuray: Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, İstanbul, 2013.
- ESEN, Emre: "Hukuk Usulüne Dair La Haye Sözleşmesi Kapsamında Yabancı Tüzel Kişilerin Teminat Yükümlülüğünden Muafiyeti", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi (1), 2018, s.1-25.
- GÜNGÖR, Gülin: Milletlerarası Özel Hukuk, 2. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
- HUYSAL, Burak: "6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Getirilen Yenilikler Işığında Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Konusunda Bazı Tespitler", MHB (32), 2012, s.75-101.
- NOMER, Ergin: Devletler Hususi Hukuku, 22. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2017.
- ÖZKAN, Işıl/TÜTÜNCÜBAŞI, Uğur: Uluslararası Usul Hukuku, 2 Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2017.
- POSTACIOĞLU, İlhan E./ALTAY, Sümer: Medeni Usul Hukuku Dersleri, 8 Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020.
- SARGIN, Fügen: "A Critical Analysis of the Requirements of Recognition and Enforcement of Foreign Judgments under Turkish Law", IPRax-Heft (4), 2008, s. 354-359.
- SARIOZ BÜYÜKALP, İpek (2018). "Adil Yargılanma Hakkının Türk Tanıma ve Tenfiz Hukukuna Etkileri", in Zeynep Derya Tarman (ed.), Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Genç Milletlerarası Özel Hukukçular Konferansı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2018, s. 123-205.
- ŞANLI, Cemal: Hukuki Mütalaaların, 1. Bası, Adalet Yayınları, Ankara, 2016.
- ŞANLI, Cemal/ESEN, Emre/ATAMAN FİGANMEŞE, İnci: Milletlerarası Özel Hukuk, 9. Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 2021.
- ŞENSÖZ MALKOÇ, Ebru: Aile Hukukuna İlişkin Yabancı Kararların Tanınması, 1. Bası, On İki Levha, İstanbul, 2017.
- TARMAN, Zeynep Derya: "Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Türkiye'de Tenfizinde Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Bazı Tespitler", Public and Private International Law Bulletin (37), 2017, s. 798-820.
- TİRYAKIOĞLU, Bilgin: "Yabancı Unsurlu Uyuşmazlıklarda Türk Mahkemelerinin İhtiyati Tedbir Kararı Alma Yetkisi", Public and Private International Law Bulletin (40), 2020, s. 917-935.
- TÜTÜNCÜBAŞI, Uğur: "Milletlerarası Usul Hukukunda Teminat Gösterme Yükümlülüğü", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (2), 2010, s. 183-223.